

Matylda Gwoździcka-Piotrowska*

Pojęcie klienta w ustawie o usługach turystycznych w świetle definicji konsumenta w prawie wspólnotowym i krajowym

1. Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest przedstawienie definicji klienta w ustawie o usługach turystycznych w kontekście definicji konsumenta na gruncie regulacji prawa Wspólnot Europejskich oraz ich wdrożenia do prawa krajowego, w tym prawa polskiego.

Konsument jest podmiotem, który podejmuje decyzje na podstawie własnych preferencji i obiektywnych warunków rynkowych. Potrzeby konsumenta są właściwie nieograniczone, natomiast ograniczone są środki niezbędne do ich zaspokojenia. Współczesna teoria zachowania się konsumenta zakłada, że kieruje się on ekonomiczną racjonalnością, a dobra, które nabywa są mu niezbędne. Jednak nie każdy konsument działa w pełni świadomie, tj. zgodnie z własnym interesem, a błędy w podejmowanych przez niego decyzjach wynikają często z nierzetelnej informacji bądź jej braku. W związku z tym konsumenci objęci są szczególną ochroną prawną. W pierwszej kolejności, należy ustalić cechy charakteryzujące „konsumenta” w obrocie.

2. Konsument w świetle prawa wspólnotowego

Zdefiniowanie pojęcia konsumenta napotyka na spore trudności. Dzieje się tak zarówno na gruncie prawa wspólnotowego, jak i krajowego. Dyrektywy europejskie posługują się zróżnicowanymi definicjami konsumenta. Poniżej przedstawione zostały wybrane przykłady definiowania konsumenta we wspólnotowym prawie wtórnym.

W dyrektywie 79/112¹ w sprawie oznaczenia środków spożywczych zawarto w art. 153-155 pojęcie „konsumenta indywidualnego”. Dyrektywa 89/93 zmieniająca dyrektywę 79/112 zastępuje to określenie terminem „konsument indywidualny oraz konsument zbiorowy”. Z kolei, w preambule dyrektywy 85/374² użyto określenia „konsument” jako synonim uszkodzowanego – uszkodzonym jest każda osoba, która poniosła szkodę wskutek wadliwości produktu – nabywca, użytkownik oraz osoba trzecia (*by-stander*). Na gruncie dyrektywy 93/13³ zgodnie z art. 2(b) – konsument to osoba fizyczna, która zawierając umowę działa w celu niezwiązanym z wykonywaną przez nią działalnością zawodową lub gospodarczą. W świetle dyrek-

* Dr Matylda Gwoździcka-Piotrowska - Katedra Prawa Publicznego Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu.

¹ Dyrektywa z 18 grudnia 1978 r. w sprawie oznaczenia środków spożywczych (Dz. Urz. WE Nr L 69, 01/02/1979, s. 22-23).

² Dyrektywa z 25 lipca 1985 o odpowiedzialności za produkt (Dz. Urz. WE Nr L 210, 1985/08/07, s. 29-33).

³ Dyrektywa z 5 kwietnia 1993 r. o niedozwolonych klauzulach umownych (Dz. Urz. WE Nr L 095, 21/04/1993, s. 0029-0034).

tywie 85/577⁴ konsument to osoba fizyczna, która w ramach transakcji dokonuje czynności, których cele mogą być uznane za leżące poza zakresem prowadzonej przez nią działalności zawodowej bądź handlowej. W dyrektywie 97/7⁵ konsument to każda osoba fizyczna, która w umowach objętych dyrektywą działa w celach niezwiązanych z prowadzoną przez nią działalnością handlową, działalnością gospodarczą lub zawodową. Dyrektywa 87/102⁶ w art. 1 ust. 1 pkt a – konsumentem określa osobę fizyczną, która w transakcjach objętych dyrektywą działa w celach niezwiązanych ze swoją działalnością zawodową. W opracowaniu Komisji Europejskiej konsumenci to „osoby, fizyczne lub prawne, wyposażone w większą lub mniejszą moc zakupu, które kupują lub, które korzystają z dóbr i usług na użytek nieprofesjonalny”⁷.

Z definicji zawartych w przytoczonych regulacjach wspólnotowego prawa wtórnego wynika, że kwestię, czy podmiot jest konsumentem, rozstrzyga się w pierwszej kolejności ustalając, czy konsumentem może być tylko osoba fizyczna czy w uzasadnionych przypadkach także osoba prawna. Na gruncie dyrektyw konsument to osoba fizyczna, niekiedy jednak prawo konsumenckie chroni wyjątkowo także osoby prawne⁸. Drugą kwestią jest to, czy czynności, których dokonuje konsument dokonywane są na jego własny użytek, czy też użytek związany z jego działalnością gospodarczą (w tym zawodową). Czy konsumentem będzie osoba zawierająca umowę, wstępująca w konkretny stosunek prawny, czy też jest to tzw. „użytkownik końcowy” (*Endverbraucher*)⁹. Z postanowień przytoczonych regulacji wynika, że podmiot będący konsumentem powinien co najmniej sam korzystać z przedmiotu transakcji.

Ze wskazanych przykładów wynika, że konsument to osoba fizyczna bądź prawna, która nabywa towar lub przyjmuje usługę, z których korzysta sam (ewentualnie z rodziną). Jest to jednak tylko typowa sytuacja, a na ujęciu typologicznym nie można budować definicji.

Na gruncie ostatnio zaproponowanej definicji konsumentem jest osoba fizyczna, która działa przede wszystkim w celach niezwiązanych z prowadzoną działalnością handlową, gospodarczą ani zawodową¹⁰. Wydaje się, że nie ma możliwości opracowania jednolitej, uniwersalnej definicji, w związku z tym wszelkie niejasne przypad-

⁴ Dyrektywa z 20 grudnia 1985 r. o umowach zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa (Dz. Urz. WE Nr L 372, 10/01/1986, s. 31-33).

⁵ Dyrektywa z 20 maja 1997 r. o umowach zawieranych na odległość (Dz. Urz. WE Nr L 144 01/06/1997, s. 19-24).

⁶ Dyrektywa z 22 grudnia 1986 r. o kredycie konsumenckim (Dz. Urz. WE Nr L 042, 1987/02/12, s. 48-53).

⁷ Regulacja Rady (EC) 17/9, s. 3/4.

⁸ *Opracowanie grupy analitycznej ds. europejskiego kodeksu cywilnego*, [w:] *Dokument roboczy w sprawie europejskiego prawa umów i weryfikacji dorobku prawnego: aktualny stan i pojęcie konsumenta*. Komisja Rynku Wewnętrznego i Ochrony Konsumentów, Parlament Europejski 374.155v01-00, 17.05.2006, s. 4/6; wydaje się jednak, że standardowa definicja powinna obejmować wyłącznie konsumenta jako osobę fizyczną.

⁹ Na tym tle rodzi się pytanie, czy konsument nabywa towar/usługę, aby je użyć bądź zużyć dla siebie czy też dla innych osób, np. dla członków swojej rodziny (np. w sytuacji, gdy umowę w imieniu dziecka zawiera matka, jako jego przedstawiciel ustawowy).

¹⁰ *Opracowanie grupy analitycznej ds. europejskiego kodeksu cywilnego...*, s. 5/6 i n.

ki będą musiały zostać rozstrzygnięte przez sądy krajowe, a w ostateczności przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości. Krajowe implementacje poszczególnych dyrektyw pojęciem konsumenta obejmują także osoby prawne¹¹, o czym będzie mowa poniżej.

3. Dyrektywa 90/314 i jej wybrane implementacje

W dyrektywie Dyrektywa Rady 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek¹² (cyt. dalej jako: dyrektywa 90/314) odstępiono od wąskiego ujęcia konsumenta jako wyłącznie osoby fizycznej. Mianem „konsumenta” dyrektywa 90/314 określa każdego, kto:

- a) nabywa usługi lub wyrazi zgodę na ich nabycie w formie *kombinacji* („główny kontrahent”);
- b) osobę, w której imieniu główny kontrahent wyraża zgodę na nabycie podróży/kombinacji usług turystycznych („inni beneficjenci”); lub
- c) osobę, na którą główny kontrahent lub inny beneficjent przenosi prawa do *kombinacji* („cesjonariusz”).

Konsumentem może być indywidualny podróżny, konsumenci mogą też podróżować w grupie (np. podróżujący uczniowie szkoły średniej czy studenci). Definicja konsumenta zawarta w dyrektywie 90/314 jest szersza niż definicje zawarte w innych dyrektywach, jako że odnosi się do rodzaju usług (usług turystycznych w formie kombinacji), które są świadczone prawie wyłącznie konsumentom.

Niemiecki kodeks cywilny (§ 651a BGB)¹³ nie zawiera określenia „konsument”, lecz podróżny (*Reisender*). Ustawodawca niemiecki nie wyjaśnia przy tym, kim jest podróżny, nie wprowadza tym samym ograniczeń stosowania tego terminu¹⁴.

Brytyjskie regulacje (*Regulations* 1992)¹⁵ przejęły rozwiązanie Dyrektywy 90/314. Prawo brytyjskie nie ogranicza definicji konsumenta do konsumenta w tradycyjnym ujęciu, a więc może być nim również osoba prawna.

Francuskie prawo turystyczne nie stworzyło własnej definicji „konsumenta”, lecz posługiwało się terminami „*voyager*” (podróżny) i „*client*” (klient) ich sprecyzowania¹⁶. Nie istnieje również rozróżnienie, czy klient to konsument w klasycznym uję-

¹¹ Zwłaszcza działające w celu nie komercyjnym – tak w Hiszpanii i Francji, inaczej w Niemczech, gdzie wprowadzono pojęcie konsumenta jako osoby fizycznej w części ogólnej kodeksu cywilnego ustawą z dnia 27 czerwca 2000 r. BGBI, t. I, s. 897; patrz pkt 3 niniejszego artykułu.

¹² Dz.Urz. Nr L 158, z 23 czerwca 1990 r., s. 0059-0064.

¹³ Ustawa z dnia 18 sierpnia 1896 r., obowiązująca od 1 stycznia 1900 r. – Kodeks cywilny, RGHB, s. 195.

¹⁴ Biura podróży określają często, że osoba zgłaszająca uczestników podróży jest stroną umowy – „*der Reiseanmelder ist der Vertragspartner für da Reisebüro*”, www.reiselinie.de.

¹⁵ Regulacje w sprawie wycieczek i podróży w formie kombinacji usług 1992, SI 1992/3288.

¹⁶ Takimi terminami posługują się m.in.: ustawa nr 75-627 z 11 lipca 1975 r. ustalająca warunki wykonywania działalności polegającej na organizacji podróży lub pobytu (Dz. Urz. 11/07/75, s. 7230) oraz rozporządzenie z dnia 14 października 1982 r. w sprawie ogólnych warunków rejestrowania sprzedaży dokonywanej przez agencje turystyczne i ich klientów (Dz. Urz. 27/10/82, s. 9876). Ustawa nr 76-627 była wielokrotnie nowelizowana (dostosowywano ją do przepisów ustawy nr 92-645 z 13 lipca 1992 r. nr 92-645 w sprawie warunków wykonywania działalności polegającej na organizacji i sprzedaży usług turystycznych (Dz. Urz. 14/07/93, s. 9459), będącej implementacją dyrektywy 90/314). W obecnym kształcie postanowienia obu ustaw uzupełniają się.

ciu, czy profesjonalista. Ustawa transpozycyjna (*loi*), posługuje się, bez podania wyjaśnienia, sformułowaniami: *les interesses* (zainteresowani) oraz *l'acheter* (kupujący)¹⁷. Legalna definicja terminu „konsument” zakłada, że jest nim osoba fizyczna, która działa w celu nie objętym ramami jej działalności zawodowej lub zarobkowej. Konsument zawiera umowę z osobą prowadzącą działalność zarobkową i zawodową. Orzecznictwo i piśmiennictwo francuskie tradycyjnie przyjmowały, że „konsument” to osoba fizyczna działająca dla celów osobistych, nabywca kończący łańcuch produkcji i dystrybucji towaru lub usługi. Natomiast „nieprofesjonalista” to osoba będąca profesjonalistą, która zawiera umowę mającą na celu nabycie towaru lub usługi dla potrzeb swego przedsiębiorstwa i w ramach jego działalności, ale zmierzająca do tego czynność nie mieści się w granicach specjalności zawodowej nabywcy. Dlatego taka osoba w odniesieniu do dokonywanej czynności winna być chroniona jak konsument. To szerokie ujęcie podmiotu chronionego zostało poddane w wątpliwość w orzeczeniu francuskiego Sądu Apelacyjnego z 8 marca 1984 r.¹⁸. Obecnie, co do zasady, ochronie podlega zarówno konsument, jak i nieprofesjonalista¹⁹.

Definicji włoskiego konsumenta należy szukać w konwencji brukselskiej o umowie o podróż (CCV), która we Włoszech obowiązuje w ograniczonym zakresie, tj. tylko względem umów o podróż w całości bądź części wykonanych w innym państwie, nie będącym członkiem Unii Europejskiej. W świetle przepisu art. 1 ust 1 CCV podróжного – profesjonalistę również obejmuje zakres zastosowania przepisów CCV²⁰.

Hiszpańskie rozporządzenie²¹ z 1988 r. posługuje się pojęciem konsumenta, „*consumidor*” (art. 25) i klienta, „*cliente*”, jednak pojęcia konsumenta nie definiuje. Użycie sformułowania „konsument” nie oznacza ograniczenia stosowania przepisów rozporządzenia do osób fizycznych. Konsumentami to wszyscy klienci agencji turystycznych. Hiszpańska ustawa turystyczna²² podobnie jak dyrektywa 90/314, posługuje się jeszcze pojęciami „główny kontrahent”, „beneficjent”, „cesjonariusz”, a w art. 7 również pojęciem „*consumidor o usuario*”, którymi są którekolwiek z tych osób.

Tradycyjna skandynawska definicja konsumenta jako „osoby prywatnej” zawierającej umowę dla własnych celów, nie mogła mieć zastosowania w duńskiej imple-

¹⁷ Ustawa z 13 lipca 1992 r. Nr 92-645 w sprawie warunków wykonywania działalności polegającej na organizacji i sprzedaży usług turystycznych oraz dekret z 15 czerwca 1994 r. Nr 94-490 w sprawie przyjęcia art. 31 ustawy Nr 92-645 (Dz. Urz. 17/06/94, s. 8746, art. 15, 17 i 18). W ustawie rozróżniono dwa typy działalności: działalność zawodową oraz działalność *non-profit*.

¹⁸ BID 1985 nr 3, s. 21.

¹⁹ W sprawach o charakterze konsumenckim dotyczących relacji pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą (np. sprzedaż konsumencka) legitymację czynną posiadają także organizacje konsumenckie, których statutowym celem jest obrona konsumentów.

²⁰ Implementacją dyrektywy 90/314 jest dekret legislacyjny (*decreto legislativo*) z 17 marca 1995 r. Nr 111, w sprawie wdrożenia dyrektywy 90/314, Gazeta Urzędowa – Serie ogólne – 14/04/95, nr 88.

²¹ Dekret Królewski z dnia 25 marca 1988 r. Nr 271/88 w sprawie regulacji i wykonywania działalności agencji turystycznych, Biul. Urz. Nr 114, s. 12529-12539.

²² Ustawa z dnia 6 lipca 1995 r. Nr 21/95 regulująca podróże w formie pakietu usług, Państwowy Biul. Urz. Nr 161, s. 20652-20656.

mentacji dyrektywy 90/314, jako że dyrektywa pod pojęciem „kombinacja” rozróżnia nie tylko podróże w celach wypoczynkowych, lecz także podróże służbowe. Również z tego powodu sformułowanie „konsument” zostało przetłumaczone jako „nabywca”. Przepis art. 4 duńskiej ustawy turystycznej²³ brzmi: „osoba, która „kupi” bądź, w której imieniu podróż w formie kombinacji usług turystycznych została „zakupiona”, uważana jest za nabywcę. Jeśli klient przeniesie swoją rezerwację na inną osobę, osoba ta jest traktowana jak nabywca”²⁴.

W Polsce konsument jest objęty ochroną na gruncie przepisów ustawy zasadniczej²⁵ - przepis art. 76 Konstytucji RP nakłada na wszystkie władze publiczne obowiązki ochrony konsumentów przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Konstytucja stanowi jednocześnie, iż zakres tej ochrony określają inne akty prawne – ustawy.

Na gruncie §3 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów²⁶ konsumentem była każda osoba, która nabywa towar w celach niezwiązanych z działalnością gospodarczą. Definicja konsumenta została wprowadzona kodeksu cywilnego, do art. 384 § 3, ustawą o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny²⁷. Za konsumenta uznano każdą osobę, która zawiera umowę z przedsiębiorcą w celu bezpośrednio niezwiązanym z działalnością gospodarczą. Definicję „konsumenta” umieszczono w dziale odnoszącym się do osób fizycznych. Ma ona podmiotowo znacznie węższy zakres, gdyż szersza koncepcja byłaby sprzeczna z przesłankami uzasadniającymi ochronę konsumenta²⁸. Założeniem wdrożenia tego pojęcia do kodeksu cywilnego, miało być ujednoczenie definicji konsumenta²⁹. Mimo to większość ustaw konsumenckich zawiera różne określenia podmiotowego zakresu pojęcia konsumenta³⁰.

²³ Ustawa w sprawie podróży w formie pakietu usług z dnia 30 czerwca 1993 r., N 472 z., Lovitende A, 30/06/93.

²⁴ S. Storm, *Working Paper on Package Travel Directive*, Odense 1994, s. 16.

²⁵ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483, ze zm.).

²⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1995 r. w sprawie szczegółowych warunków zawierania i wykonywania umów sprzedaży rzeczy ruchomych z udziałem konsumentów (Dz. U. Nr 64, poz. 328).

²⁷ Ustawa z dnia 2 marca 2003 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. Nr 22, poz. 271 ze zm.).

²⁸ E. Wieczorek, *Zmiany w Kodeksie cywilnym – cz. IV. Konsument, firma, prokura, przedsiębiorstwo*, EP 2003, nr 9, s. 12.

²⁹ Takie stanowisko było także powszechnie przyjęte w doktrynie – zob. np. E. Łętowska, *Ustawa o ochronie niektórych praw konsumentów. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 84; Cz. Żuławska [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, tom I, red. G. Bieniek, Warszawa 2002, s. 128; W. Popiołek, [w:] *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2002, s. 793; a także M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny. Suplement. Tom I. Tom II. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2003, s. 2.

³⁰ Np. art. 2 ust. 4 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 100, poz. 1081 ze zm.), art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 lipca 2000 r. o ochronie nabywców prawa korzystania z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie w każdym roku oraz o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Kodeks wykroczeń i ustawy o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. Nr 74, poz. 855), w których konsument jest określany nabywcą; w art. 1 ust. 1 ustawy

W świetle wprowadzonego do części ogólnej kodeksu cywilnego art. 22¹, za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. W świetle analizy powyższej definicji wydaje się, że obok podmiotu nie prowadzącego działalności gospodarczej (nie dokonującego czynności w związku z tą działalnością) jako konsument może występować również przedsiębiorca i to nie tylko wtedy, gdy podejmuje czynność niezwiązaną z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą (a więc co do zasady podjętą w innym celu), lecz również w sytuacji, gdy podejmuje czynność związaną z prowadzoną przez niego działalnością, ale tylko pośrednio³¹. Wydaje się jednak, że w przypadku definicji zawartej w art. 22¹ k.c. wykładnia językowa zawodzi. Na gruncie wykładni systemowej i celowościowej uznać należy, że przepis ten ogranicza pojęcie konsumenta tylko do stosunków prawnych osoby fizycznej z przedsiębiorcą. W razie braku takiego zastrzeżenia, definicja konsumenta zawarta w kodeksie cywilnym ma zbyt szeroki zakres stosowania i obejmuje terminem „konsument” osoby fizyczne, których nie powinno się traktować jak konsumentów, gdyż jest to sprzeczne z charakterem regulacji ich dotyczących³².

Polska ustawa o usługach turystycznych³³ (dalej u.u.t.) przejęła definicję konsumenta zawartą w dyrektywie 90/314³⁴. W ujęciu ustawy „klientem” jest: osoba, która zamierza zawrzeć lub zawarła umowę o świadczenie usług turystycznych na swoją rzecz lub na rzecz innej osoby, a zawarcie tej umowy nie stanowi przedmiotu jej działalności gospodarczej, jak i osoba, na rzecz której umowa została zawarta,

z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 141, poz. 1176), w którym nie występuje pojęcie konsumenta, ale towaru konsumpcyjnego, art. 4 pkt 12 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.), która definiuje pojęcie konsumenta w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, tj. jako osobę fizyczną; na gruncie przepisu art. 13 konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, z dnia 16 września 1988 r. w Lugano (Dz. U. z 2000 r., Nr 10, poz. 133), konsumentem jest osoba, która zawiera umowy wykraczające poza zakres jej działania zawodowego.

³¹ S. Koroluk, *Zmiana definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym – propozycja interpretacji*, Monitor Prawniczy 2003, nr 10, s. 439.

³² J. Frąckowiak, *Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym*, Rej. 2003, nr 6, s. 31-35. Poprzednia definicja konsumenta (art. 384 § 3 k.c.) wskazywała konsumenta jako osobę, która zawiera umowę z przedsiębiorcą w celu bezpośrednio nie związanym z działalnością gospodarczą. Działalność gospodarczą należy rozumieć w kategoriach prawa handlowego. „Pozostawanie w związku” jest pojęciem szerszym od pojęcia „w ramach działalności zawodowej czy gospodarczej”. Działalność zawodowa nie musiała zostać zakwalifikowana jako działalność gospodarcza. W związku z powyższym, ochroną właściwą dla konsumenta objęte zostały osoby fizyczne i prawne, zawierające umowę z przedsiębiorcą w celu nie objętym bezpośrednio związkiem z ich działalnością gospodarczą. W orzecznictwie SN podjęto pozytywną próbę szerokiego ujęcia pojęcia konsumenta. Pojęcie konsumenta miało objąć najemców – uchwała 7 sędziów SN z dnia 29 lutego 2000 r., III CZP 26/99, OSNCP 2000, nr 6, poz. 152.

³³ Ustawa o usługach turystycznych z dnia 29 sierpnia 1997 r. (t. jedn. Dz. U. z 2004, Nr 223, poz. 2268 ze zm.).

³⁴ Definicja ta jest zasadniczo zbieżna z definicją klienta zawartą w dyrektywie 90/314, która jednak wprowadza jeszcze dodatkowo pojęcia, takie jak: główny kontraktujący, inni beneficjenci i cesjonariusz (art. 2 ust. 4 dyrektywy 90/314). Ustawa o usługach turystycznych wprowadza odmienne niż w art. 758 § 1 k.c. pojęcie „agenta”.

a także osoba, której przekazano prawo do korzystania z usług turystycznych objętych uprzednio zawartą umową.

W ustawie podkreślono, że zawarcie umowy nie może stanowić przedmiotu działalności gospodarczej klienta.

Treść art. 3 pkt 11 u.u.t. nie rozstrzyga *expressis verbis* czy klient może być osobą prawną. Ze sformułowania „zawarcie tej umowy nie stanowi przedmiotu (...) działalności gospodarczej (klienta)” wynika, że umowa o podróż nie może być zawarta pomiędzy dwoma biurami podróży. Należy natomiast uznać, że dopuszczalne jest zawarcie takiej umowy pomiędzy biurem, a klientem – osobą prawną w zakresie prowadzonego przez nią przedsiębiorstwa (lecz nie w ramach przedmiotu jej działalności). Osoba prawna może na przykład „wykupić” w biurze podróży wycieczkę dla swoich pracowników.

Z chwilą powstania zobowiązania możliwe jest przejście praw i obowiązków z niego wynikających na inne osoby. Stosunek zobowiązaniowy nie ulega wówczas zmianie, zmieniają się tylko osoby w nim uczestniczące. Do zmiany wierzyciela dochodzi w drodze umowy, którą wierzyciel przenosi swoją wierzytelność na inną osobę (przelew, dot. przeniesienia rezerwacji na inną osobę).

Zarzucony projekt wprowadzenia umowy o podróż do Kodeksu cywilnego³⁵ posługuje się sformułowaniem "podróżny". Podróżnym jest osoba, która bierze udział w podróży na podstawie:

- a) umowy przez nią zawartej;
- b) umowy zawartej na jej rzecz; albo
- c) przejęcia praw i obowiązków od innej osoby (art. 646 ust. 1 § 4)³⁶.

4. Podsumowanie

Konsument niewątpliwie pozostaje słabszą stroną transakcji. Polega on na informacjach prezentowanych mu przez producenta, sprzedawcę czy zleceniobiorcę. W związku z tym w systemie prawnym konsument podlega szczególnej ochronie. Istotne jest przejrzyste określenie zakresu pojęcia konsumenta w celu uniknięcia pomyłek, które z jednej strony mogą narazić na szkodę nieprofesjonalistą, a z drugiej Skarb Państwa.

Powołane przepisy nie formułują precyzyjnie, kogo należy uważać za konsumenta. Wiemy na pewno, że decyduje o tym związek czynności dokonywanej przez podmiot z prowadzeniem działalności gospodarczej, w szczególności związek „bezpośredni”. W tej sytuacji decydujące winno być kryterium formalne – jeżeli nabyte dobra zostały zaliczone przez podmiot do kosztów jego działalności, to należy uznać, że pozostają one w bezpośrednim związku z działalnością gospodarczą tego podmiotu, w związku z czym nie może być on traktowany jak konsument.

Zgodnie z przepisem art. 11 u.u.t. „w zakresie nieuregulowanym ustawą do umów z klientami zawieranych przez organizatorów turystyki i pośredników turystycznych stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego oraz inne przepisy dotyczące ochrony kon-

³⁵ Projekt Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego ustawy wprowadzającej do Kodeksu tytuł XV¹ z września 1997 r. W takiej wersji projekt został przedstawiony Departamentowi Legislacyjno-Prawnemu Ministerstwa Sprawiedliwości. Został opublikowany [w:] KPP 1998, z. 2, s. 332.

³⁶ Powyższa definicja jest podobna do rozwiązania przyjętego w dyrektywie 90/314.

sumenta”. Istota powyższego odwołania sprowadza się do zrównania, w szeroko rozumianej płaszczyźnie umów, klientów w rozumieniu u.u.t. z konsumentami w rozumieniu kodeksu cywilnego. Skutkuje to objęciem wszystkich klientów w ujęciu u.u.t. wzmożoną ochroną, dla której uzasadnieniem jest ich słabsza pozycja w transakcjach. Ochrona praw konsumentów w rozumieniu k.c. stanowi niejako wzorzec dla ochrony, jaką powinni zostać objęci klienci w rozumieniu u.u.t. oraz wyznacza minimum obowiązków oraz wymaganej staranności, jaką wykazywać powinni przedsiębiorcy turystyczni.